

Брой 15, март 2008 г.

Адрес:

София 1000
Ул. "Денкоглу" № 12-14,
етаж 5
Тел./факс 987 26 46
София 1606, п.к.113
e-mail: ardus@abv.bg
www.ardusbg.com

ДЕЙНОСТТА ПРЕЗ 2007-а г. НА

Асоциацията на родителите на деца с увреден слух

През 15-годишния период от съществуването си, Асоциацията реализира многостранната си дейност според изискванията на Устава, целите и задачите на организацията по програмата за изминалата година.

Със съдействието и безкористната помощ на родителите и приятелите на не чуващите деца и на членовете на АРДУС, Управителният съвет отстъпяваше замърсяващия авторитет, с който се наложи пред различните институции в страната и в чужбина, работеше за промяна на мислението и отношението на обществото към хората с увреден слух.

Продължи участието ни в дейностите на Националния съвет за интеграция на хората с увреждане към МС и на Националния съвет на хората с увреждане към Европейския форум на хората с увреждане.

Успоредно с текущите дейности през 2007 г., бяха реализирани голяма мащабни по съботата същност проекти.

"Нови начини за рехабилитацията на тежкочуващи деца и деца с кохлеарни инпланти".

Този проект се осъществи се с партньорството на Столична община и на Viva integratives kinder theater, Виена, с ръководител Сильвия Генова и продължи 11 месеца. За провеждането му АРДУС получи дарения от фирмите "СИМЕНС" ЕО-

ОД и от ЕТ "АНКА - Анка Пеева", в размер на 16 000 лв.

Проектът предложи алтернативна възможност за постигане на интеграция на децата с увреден слух чрез театрално изкуство. Беше нов за България и втори за Европа. Работата съчетаваше педагогически и актьорски похвати. С децата работеха актьори, логопеди, музиканти, сурдопедагози и хореографи. Целта беше да им помогнат да развият говорни умения, да се научат да общуват и да комуникират не само помежду си, а и с чуващите си бърстници, да придобият полезни навици, сами да поемат отговорност, да добият самочувствие на пълноценнни граждани и бъдат забелязани от обществото ни.

Включиха се момичета и момчета със слухови увреждания и чуващи, на възраст от 8 до 15 години.

Приключването на проекта беше отбелзано с финални четири представления на спектакъла "Остави ме на небето". Хореографът Даниел Ахмаков "запечати" моменти от спектакъла и създаде филм - "Красотата расте в тишина".

"БУКВАР - Базисни Умения за преKBвалификация и Реализация на пазара на труда на хора с увреден слух" беше вторият проект, успеш-

но защитен и финансирана от Агенция за хора с увреждани (АХУ).

Целевата група бяха младежи на възраст между 16 и 30 г., които отговарят на най-често срещаните изисквания на работодателите - да са мобилни, гъвкави, неангижирани, общителни, да ползват свободно компютър и интернет.

Целта беше да се повиши "социалният капитал" на младите хора с увреден слух на пазара на труда, посредством интерактивно и мотивационно обучение за придобиване на базисни умения и знания, повишаване на тяхната адаптивност и трудова мобилност. Планираните обучения включаха изучаване на английски език, същевременно се водеше речева рехабилитация за развиране на умения за изразяване на чуждия език и семинари за разработване на CV, мотивационно обучение и симулация на интервю за работа.

Субсидията от Държавният бюджет за АРДУС за 2007-а г. беше в размер на 65 770 лв. и беше разпределена в съответствие с увреждените направления:

Рехабилитация, извънучилищни дейности и рехабилитационни лагери - 27 998 лв.

На стр. 2 ►

Бюджетът на АРДУС за 2008 г.

Утвърдената субсидия за настоящата година, отпусната на АРДУС съгласно приложение № 4 към член 9, ал. 1, от Закона за държавния бюджет на Република България за 2008 г., е в размер на 79 000 лв.

Средствата ще бъдат изразходвани по пера, както следва:

1. Рехабилитация, извънучилищни дейности и подпомагане в учебния процес на деца с увреден слух - 25 000 лв.
2. Учебници и учебни пособия - 6 000 лв.

3. Интеграционни дейности и рехабилитационни лагери - 19 500 лв.
4. Обучителни семинари и конференции - 3 000 лв.
5. Печатни материали и информационно обслужване - 3 500 лв.
6. Подпомагане и координиране дейността на АРДУС и международна дейност - 19 500 лв.
7. Подпомагане на семействата при закупуване на батерии - 2 500 лв.

ДЕЙНОСТТА ПРЕЗ 2007-а г. НА

Асоциацията на родителите на деца с увреден слух*От стр. 1*

През цялата учебна година АРДУС провеждаше индивидуална рехабилитация и извънучилищни дейности на деца с увреден слух. Допълнителни часове за рехабилитация получиха 64 деца от цялата страна. Общият брой на часовете за 2007-а г. бяха 44 часа на дете, разпределени: януари - юли и септември - декември.

В началото на 2007 г. децата от София посещаваха занимания по рисуване с компютър и театрални репетиции в СЦРД "Бели брези" в кв. "Бели брези". Проведоха се и занимания по компютърно обучение и английски език в 28-о СОУ "Алеко Константинов" в кв. "Красна поляна" и курс по фотошоп и английски език в залите на СГБ.

И през тази година продължават заниманията по спортни танци в 34-о ОУ, по модерни танци в Културен дом "Люлин" и по народни танци в Студентски дом.

Подпомагнати бяха най-малките деца с кохлеарни имплантати - отпуснаха се средства за транспорт от детската ясла в кв. "Борово" до ССУ за ДГ "Проф. г-р Дечо Денев" в кв. "Павлово" за часове по групова рехабилитация, ритмика и музикални стимулации.

Асоциацията организира и провежда рехабилитационни лазери. Почивката се съчетаваше с обучение и рехабилитация - през лятото в Приморско и във Велинград, а през зимата - в Банска.

Подпомагане в учебния процес - 12 000 лв.

За децата и младежите с увреден слух от цялата страна бяха закупени учебни пособия. На учениците от V-и до XII-и клас се предостави възможността да закупят учебници на стойност до 50 лв., а за учениците в XII-и клас и студентите - до 55 лв. Сирациите и полусирациите от ССУ "Проф. г-р Дечо Денев" в София също получиха учебни пособия.

Заделиха се средства за осигуряване на помощни материали за ресурсните кабинети в София и в други градове на страната.

Допълнителни часове за подпомагане в учебния процес по общообразователни предмети - математика, чужди езици, изобразително изкуство, музика и гр., получиха 32 деца от цялата страна.

Обучителни семинари и конференции - 2795 лв.

Средствата от това перо бяха изразходвани и за провеждане на пресконференции, наем зали и ношувики, храна, пътни разходи и материали.

В края на ноември м. г. АРДУС организира обичателен семинар за родители на тема "Профессионална реализация на младежите с увреден слух" в хотел "Баня Палас" в Банска.

Пристигаха представители на Агенцията за хора с увреждания и Бюрото по труда в район "Младост".

Специален гост на семинара беше Ели Мартен от Франция, национален технически консултант по професионалното образование и реализация на младежите с увреден слух в Националния съюз на асоциациите на родителите на деца с увреден слух.

Издаване на специална литература и информационно обслужване - 3027 лв.

През ноември беше отпечатан 14-и брой на Информационния бюллетин на АРДУС. Издадени бяха брошури и печатни материали за 15-годишнината на Асоциацията. Поддръжка се уебстраницата на АРДУС и непрекъснато се обновява с информация.

Подпомагане и координиране на дейността - 16 945 лв.

Средствата са изразходвани за административни разходи. Издължен беше и членският внос към Националния съвет на хората с увреждания за 2006-а г. и за 2007-а г.

Интеграционни и културни дейности - 3005 лв.

Средствата от това перо бяха за организиране на горепосочените мероприятия, за транспорт, за хотел и храна на деца и младежи с увреден слух и за закупуване на награди.

Изминалата 2007-а г. беше богата на културно-масови мероприятия. Модерният балет на Даниела Куленска, участве в традиционния пролетен бал в Пловдив, организиран от РО на глухите и в Седмия детски етнофестивал в Хасковски минерални бани. Заедно със състава по спортни танци "Мини Орхидея" се представиха на XXII-ия национален преглед на художествената самодейност в Приморско,

организиран от СГБ.

Заделени бяха средства и за транспорт на ученици от ССУ с ДГ "Проф. г-р Дечо Денев" в София за участие в международен фестивал на здравно увредени деца в Словакия.

През седмицата на равните възможности в спорта, организирана от Столична община, деца с увреден слух се включиха в състезанията по футбол, лека атлетика и тенис на маса и заеха призови места.

За 15-годишнината Асоциацията организира конкурс за рисунка, есе и стихотворение на тема: "Какво е АРДУС за мен?". На семинара в "Баня Палас" бяха раздадени награди на участниците в конкурса. Нашите художници и фотографи изложиха в началото на декември в гостопримената галерия "Алтерего" свои произведения - картини и фотографии.

Още една година от дейността на АРДУС влезе в историята. 2007-а с право можем да наречем успешна година. Достойно отбелязахме годишнината на организацията ни, която сами създахме и с кое то се гордим.

Управителният съвет благодари на членовете на Асоциацията от София и от другите градове, които с желание и със сърце се включиха в дейностите.

Надяваме се, че 2008-а година да бъде успешна и настичена с мероприятия в интерес и в името на децата и младежите с увреден слух и техните семейства.

**Мария КРЪСТЕВА,
председател на АРДУС**

Дейността на АРДУС през 2008 г.

I. Организационна дейност

1. Провеждане на Общо събрание през март

Събращието е отчетно-изборно. Председателят на АРДУС следва да се внесе заявление за обнародване в Държавен вестник. След обявленето му да се информират всички членове на сдружението за часа, датата, мястото и дневният ред за провеждане на Общото събрание. За целта съобщението да се разпространи на места, до които имат достъп членовете на АРДУС - на сайта на организацията, във в-к "Тишина" и др.

2. Приемане на заявления за членство в АРДУС

Новопостилиите членове биват запознавани с Устава и основните дейности на организацията.

3. Поддръжане на постоянна Връзка с членовете на АРДУС от страната и София

Членовете на организацията своевременно биват информирани за предстоящи събития, дейности и решения на УС, чрез публикуване на съобщения на интернет страницата на АРДУС (www.ardusbg.com и в-к "Тишина", както и чрез телефонни обаждания от офиса на организацията при необходимост.

4. Издаване на печатни материали - брошури, бюлетини, реклами материали и др.

5. Координиране и организиране на дейности, обхващащи:

- рехабилитация;
- подпомагане в учебния процес;
- извънучилищни дейности;
- курсове
- учебни пособия;
- коледни подаръци;
- подпомагане на ресурсните кабинети в общеобразователните училища.

6. Редовно изготвяне на счетоводната документация, като:

- сключване на граѓански договори;
- изплащане на хонорари;
- внасяне на осигурителните вноски в НАП;
- предаване на отчетите към Сметната палата, Министерство на финансите и Националния съвет по рехабилитация и социална интеграция.

7. Дейност на Управителния съвет

Управителният съвет да провежда редовни ежемесечни заседания, а при необходимост и желание от страна на член на УС, да се провеждат и извънредни заседания.

Председателят на АРДУС изготвя дневния ред на заседанията, който обхваща актуални проблеми, свързани с дейността на организацията. Управителният съвет взима решения по поставените въпроси.

8. Съвместна дейност с държавните институции и други неправителствени организации

- Председателят на АРДУС участва в заседанията на Националния съвет за интеграция на хората с увреждания и Националния съвет на хората с увреждания в България, като по време на УС информира и запознава членовете с разискваните въпроси и взетите решения.
- Председателят и членовете на УС активно участват в работни групи, семинари и конференции на други организации и институции.

II. Действия, насочени към децата с увреден слух

1. Провеждане на индивидуални часове по рехабилитация и подпомагане на уроците по общообразователни предмети

В периода от януари - юни се предоставя възможност на всяко дете да посещава часове по рехабилитация и да получи помощ по общообразователните предмети в рамките на 24 часа. А в периода от септември до декември - по 14 учебни часа.

2. Рехабилитация и провеждане на обучение по време на рехабилитационните лагери през месеците юли, август и декември

3. Провеждане на групови и извънкласни дейности:

- 34-о ОУ - продължава занятията по спортни танци с худ. рък. Йордан Йорданов; групови занимания по общообразователни предмети с преподавател Истиляна Стойнова; помощ по английски език, с преподавател Димитрина Канева;
- КЦ "Люлин" - часове по модерни танци с худ. рък. Даниела Куленска;
- 28-о СОУ - ще се провеждат групови занимания по английски език, изобразително изкуство и танци.
- Столичен център за работа с деца "Бели брези" - "Деца в мрежа" - компютърно обучение;
- Младежки дом - народни танци към АФА с худ. рък. Иван Тодоров.

4. Посещаване на курсове в лицензирани учебни центрове и с професионална насоченост

- Учебен център МаксимУм - английски език. Курсът по англ.ез е включва 2 нива и обхваща 100 учебни часа на ниво;
- Спортен комплекс "Спартак" - обучение по плуване и организиране на спортен празник;
- Индивидуални курсове за децата и младе-

жите, които не са включени в курсовете, организирани от АРДУС.

5. Интеграционна дейност

- Културни дейности - участие в пролетен бал, организиран от РО на глухите в Пловдив /м. април/; тържество по повод 1-и юни - Международен ден на детето" /м.юни/ и 3-ти декември - Международния ден на хората с увреждания; коледно тържество "Иде Колега!" /м. декември/ и други инициативи, в които ще участват групите по модерни, спортни и народни танци към АРДУС.
- Спортни дейности - организиране на спортен празник през месец юни.

6. Закупуване на учебни пособия

- В помощ на учениците и студентите се предвижда да бъдат закупени тетрадки, учебници и учебни пособия през месеците септември - декември.
- Подпомагане работата на ресурсните кабинети, чрез закупуване на учебни пособия и материали, необходими по време на заниманията с децата и младежите.

7. Участие на младежи с увреден слух в международен проект SIGNAEUROPA V, Финландия, месец юли.

III. Действия, насочени към семействата:

1. Провеждане на семинари

АРДУС предвижда организиране на два семинара - през месеците март и ноември. Семинарите ще обхващат настоящи проблеми и актуални въпроси, отнасящи се до родителите на децата с увреден слух.

2. Издаване на поредния брой на информационния бюлтени на АРДУС

Предвижда се издаването на два информационни бюлтени през месеците март и ноември, съдържащи информация за дейността на организацията и полезна информация за родителите. Информация за текущите дейности ще се предоставя и на сайта на организацията: www.ardusbg.com:

3. Подпомагане на семействата на деца с кохлеарни имплантати

Тази година АРДУС разполага със средства за подпомагане на семействата на децата с кохлеарни имплантати за закупуване на батерии за имплантатите.

4. Осъществяване на социални контакти и обмяна на опит между различните поколения родители по време на рехабилитационните лагери.

5. УС на АРДУС осъществява контакти между родителите и държавните институции по конкретни предложения и искания.

ИЗВОДИ ОТ ПРАКТИКАТА

Интегрираното обучение

Ива ЕВСТАТИЕВА
Наталия ГЕОРГИЕВА,
сурдопедагожки

Обучението на деца с увреждания, заедно със здравите им бърстници в общеобразователни структури, напоследък придоби особена популярност. Една трета от децата с увреден слух се обучават в масовите училища по система за „интегрирано обучение“.

Всяко дете има право на обучение и социализация, независимо от вида и степента на неговото нарушение. Но дали интегрираното обучение винаги е успешно и дали е най-доброто.

Интервалия в превод означава приобщаване, включване.

В България интегрираното обучение съществува от десетилетия, но в последните години се превърна в масово явление. Много родители възприемат този вид обучение като единствено правилен за детето си.

Факт е, че децата с увреден слух напръвват бързо пасивен и активен речник в средата на чуващите, изграждат граматически правилна реч и се приучават да общуват без използване на жестомимичен език, а разчитат само на отчитането по устните и на останчния си слух. Дете, интегрирано в най-ранна възраст, бързо изгражда адаптивни механизми и постепенно, макар и трудно, се включва в колектива на чуващи си бърстници.

С развитието на науката и технологиита и с все по-широко наблизящия у нас метод на кохлеарна имплантация, средата на чуващите се възприема като задължителен фактор за развитието на слуха на чуващите деца с имплант.

Необходими условия, за да бъде интегрираното обучение успешно. Дори едно неизпълнено, нарушащо целия процес и последиците са за сметка на детето.

■ Индивидуалните възможности на детето, вида и степента на нарушението, съпътстващи увреждания или психологически проблеми.

■ Необходимо е определено ниво на езикова компетентност и училишна готовност.

■ От изключително значение е подкрепата от страна на родителите и семейството, основана на реална оценка за възможностите на детето.

■ Непрекъсната, целенасочена и продължаваща през целия период на обучение рехабилитационна дейност.

■ Подгответка на средата (децата в клас и учителите) за възможностите и спецификата на децата с увреден слух.

■ Постоянна връзка и взаимодействие между родители, учители и специалисти, работещи с детето, за преодоляване на възникнали проблеми и улесняване на работата на всеки един от тях.

■ Възрастта, на която детето е интегрирано.

В България вече се прилагат различни интеграционни модели:

■ на клас с деца с увреден слух в СОУ;

■ на частична или пълна, ранна или късна интеграция.

Доказано е, че най-успешно е ранното и пълното включване на детето с увреден слух в средата на чуващите. Много са примерите от практи-

мата, как деца с тотална слухова загуба, но с висок интелект, с не-прекъснатата подкрепа от страна на семейството и целенасочена и продължителна работа със сурдопедагог, успешно покриват изискванията на масовото училище.

Всяко дете с увреждане има право на обучение и интеграция.

Изброят на училище пада изцяло върху родителите, които не винаги са ясно какво да направят. Те желаят най-доброто за детето си, но са подвластни на емоциите и съвестите на околните и често не взимат правилно решение. Тук е ролята на специалистите - да направят обстоена диагностика на детето, да установят готовността му за интегрирано обучение, параметрите на основните психологически процеси, индивидуалните възможности и евд тогава да излязат с окончателно становище.

Колкото и родителите да желаят детето им да се обучава по системата за интеграция, това не винаги е най-правилния избор. Много са случаите на деца, започнали в общеобразователни училища, след време отиват в специалното училище. Те са изостанали, с малък обем знания и речник. Когато детето се е обучавало в среда, в която не се е адаптирало добре, не е общувало пълноценно и не е показало положителни училишни резултати, емоционалното му състояние е много лабилно. Заобило е

ценно време в лутане и стремеж да задоволи амбиции и очакванията на родителите си. Детето се чувства неоценено и обикновено развива негативизъм към учебния процес.

Важен момент, свързан с правилната оценка на детето с увреден слух за интегрирано обучение е и късното включване на подгравящите в средата на чуващите. В повечето случаи, на дете, обучавано в специално училище до определена възраст и след това преместено в масово училище, интеграцията е неуспешна. Изработило вече стереотип на работа, намерило среда, в която се чувства пълноценно, изведньо попада в група, където е различно. Успехите, постигнали до момента, нямат стойност в новата среда и колкото и да е борбено и амбициозно, бързо се примириява с неуспехите и започва чувствително да изостава.

Трудностите при интеграцията на деца в ранна възраст и на тези в началото на пубертета са различни. Малкото дете е по-пластично и адаптивно, спрямо условията на средата. Тийнейджърът, който преживява кризата на възрастта, свързана със самооценка и самоопределение, трудно приема новите условия. Нарушената комуникация, голямата промяна в средата и чувството за неизпълненост са причина за неуспехите на късно интегрираните ученици.

Задължителното условие за включването на децата с увреден слух в групата на чуващите им бърстници, е информирането на родителите за реалните възможности на ученика и евентуалните проблеми, които ще възникнат в по-късен етап. Семейството трябва да е

на децата с увреден слух

наясно с огромната отговорност, с която се настъпва, изпращайки детето си в масово училище. Желанието не е достатъчно, необходимо е всекидневна, продължителна и целенасочена работа върху учебното съдържание. Изясняване на всяка дума и ново понятие, обясняване на причинно-следствени връзки, писане на преразкази и съчинения. За да успее, на детето с увреден слух му е необходимо възможно повече време. В сравнение с чуващото.

Поемайки отговорността с пускането на детето си в общообразователно училище, родителите трябва да са наясно с някои основни и задължителни условия:

- Като трябва в масово училище и се интегрира в средата на чуващите, тяхното дете винаги ще е различно от другите. Тук е важна ролята на семейството за психологоческата настройка и изграждането на самочувствие на детето.
- Детето винаги трябва да бъде подкрепяно и насыщавано, така че да се чувства по-сигурно и по-безболезнено да приема неуспехите си.
- Самостоятелната работа с ученика по учебното съдържание се превръща в на-важна, всекидневна и неизпръълаща компромиси и отлагане задача. Допускането на пропуски рефлектира изцяло върху детето и самочувствието му.
- Включено в процеса на интегрирано обучение, детето с увреден слух трябва да се приучи да задава въпроси, постоянно да напомня на другите за себе си, защото често учителите забравят за пристъпите му и предават уроците си изцяло като беседа.
- Родителите трябва да поддържат тясна връзка с рехабилитатора, учителите, педагогическият съветник и съучениците на детето си. Сърхонеката обаче влияе отрицателно върху адаптивния процес. Чувстванки се защитено и толерирало. детето започва да спекулира с недостатъка си. Често извинения за неподгответеност или липса на домашни в., че не е чуло или не е разбрал. Това гразни съучениците му, предизвиква недоволство и отхвърляне. Шом ученикът с увреден слух се обучава в масово училище е вължен да изпълнява поставените му задачи без

оправдания и недоволство и задължително да спазва правилата на учебното заведение, в което учи.

■ Постепенно то на часовете за рехабилитация на слуха и говора е едно от неговите най-важни и неотменими задължения. Ако тези занятия се пропускат по една или друга причина или без знанието на родителите, се обрича на проблем всичко постигнато от детето до момента. Улисани в учебния процес и самоподгответка, окрълени от своите малки или по-големи успехи, подгравящите започват да мислят, че рехабилитацията е само едно досадно нещо, което им отнема ценно време. Те обаче трябва да са наясно, че без тези индивидуални занимания звуковото им произношение, способността им да отчитат по устните, прозодиката и всички аспекти на речта ще бъдат затруднени и те постепенно ще загубят вече изграденото.

Ако родителите изпълнят тези задачи в процеса на обучението и развитие на своето нечуващо дете, тогава ще може да се говори за успешна интеграция.

Рехабилитационната работа е едно от най-важните условия за социалната адаптация и социализацията в средата на чуващите на всяко дете с увреден слух. Независимо дали посещава специално или масово училище, дали е с холлеарен или конвенционален слухов апарат, независимо степента на слуховата загуба, всяко дете трябва задължително, от момента на откриване на нарушенето и през целия период на обучение, а по възможност и след това, да посещава сурдопедагог.

Вече има Ресурсен център за подпомагане на деца със специални образователни потребности, обучавани в масово училище. Много родители, подманиени от прекрасната идея за всекидневна, едночасова и безплатна работа с тяхното дете, се включиха в програмата. За съжаление, и в този проект съществува разминаване между очаквания и възможности. Ако родителят реши детето му да посещава ресурсен учител, то няма право да посещава часове за рехабилитация на слуха и говора и обратното. Вместо да се помага на децата, семействата им се поставят пред дилемата - учебно подпомагане или речево-слухова спе-

циализирана работа. Родителите трябва да бъдат уведомени съвсеменно и подгответи, за да направят адекватен и най-добър избор за детето си.

Слухово-речевата рехабилитация на деца с увреден слух, интегрирана в масово училище, има дългогодишна история и доказани в практиката успехи. Деца, започнали от предучилищна възраст да посещават тези занятия с упоритост, с много труд и амбиция, са вече студенти, обучават се в техникуми и професионални гимназии нарабо с чуващите, без промекции или компромиси, разчитайки на собствените си възможности и знания.

Повече от 10 години съществуват кабинети в 25-о ОУ и 96-о СОУ и работат в тях е доказателство за успешно интегрирано обучение. **Последните години се създават кабинети и в други райони на столицата.** Слухово-речеви рехабилитатори има в "Люлин", "Красно село", "Дружба", "Младост", в Техникума по облекло и др.

Все по-широко се разпространява методът за кохлеарна имплантация и колеги рехабилитатори направиха свои кабинети в детски градини, с цел пълноценна и всекидневна работа за развитие на слуха и речта на децата с имплантати.

Рехабилитационната дейност с деца с увреден слух, които посещават общообразователни училища, е насочена не само към звукопроизношението, но и към обогатяване на актичния и пасивния речник;чатрува на голям брой понятия, с цел адекватно възприемане на учебния материал по отделните предмети; работа върху моноличната и диалогичната реч; отчитането и развитие на слуховите останци. Занятията са свързани с учебното съдържание. За да се чувства сигурно, детето трябва да разбира какво му се говори и какво учи. Трябва да не срамува от несъвършената си реч.

За разлика от децата в специалното училище, тези които посещават масовото, нямат подкрепата на жестомимичния език и разчитат само на това, което отчитат от устните прочитат от дъската и рядко на това, което са чули.

Дейността на сурдопедагога е не само в индивидуалните занятия. Всекидневно общува с родителите и им помага адекватно да

предават на децата си материала от училище. Общува с учителите. В началото и края на всеки учебен срок, организира срещи с педагогическия състав, работещ с детето, за изясняване спецификата и проблемите, възникнали по време на работа.

Необходимо е сурдопедагогът да запознае и чуващите деца от класа с възможностите на техния нечуващ съученик и по този начин да подпомогне адаптивния процес.

Честите срещи с педагогическия съветник или психолога на училището имат голямо значение за преодоляване на негативизма и израждане на позитивни настроения към детето. Поради тези дейности извън рехабилитационния процес е необходимо кабинетите за речево-слухова рехабилитация да са по места. Така се осъществява постоянно контакт между всички звена, чиято дейност осигурява успешната интеграция.

В своя рехабилитатор децата виждат подкрепа и закрила и често извън уроците извън и споделят успехи или неуспехи, изразяват недоволство или радост.

От своя страна и учителите имат възможност да потърсят съдействие за начините на изпитване и оценяване и да получат съвет, които отговаря на изискванията им, но съобразен с възможностите на ученика с увреден слух.

Общата цел на родители, сурдопедагози и всички специалисти, обвързани по един или друг начин да работят с детето с увреден слух, е то да се развива нормално и да се чувства пълноценно в средата, в която живее. Дали това ще е специалното или общообразователното училище, е без значение. Важен е емоционалният свят на детето. Не е нужно с цената на жертви и усилия да се търси утвърждаване в масово училище, ако самото дете няма възможности или желание да го посещава. Интегрираното обучение има много положителни страни и е доказало предимствата си. Но към този избор трябва да се пристъпи разумно, след обективна пречишка, реалистично поставена и достижима цел.

СЕМИНАР НА ТЕМА

„Професионална реализация на младежите с увреден слух“

Мария МИХАЙЛОВА

В края на 2007 г., по повод 15-годишнината на АРДУС, се състоя семинар. Темата предизвика много размисли, вълнения и дискусии.

За интеграция на хората с увреждания, посредством програмата за трудова заетост присъствиците бяха запознати от представителя на Агенцията за хора с увреждания Мила Вукоева. Какви са функциите на Бюрото по труда, като реален посредник между работодателите и хората с увреждания, говори Златка Колева от Бюрото по труда в район „Младост“.

Въпросите „забалаях“ един след друг: защо работодателите не приемат хора с увреждания; съществува ли наредба, в която да се казва колко работни места за хора с увреждания трябва да бъдат осигурени във фирма или предприятие, особено ако те са с професия, и ако има такава наредба работодателите запознати ли са с нея; функциите, които Бюрото по труда изпълнява като посредник гостомътчни ли са, за да осигури работно място на човека с увреждане и т.н. Отговорища въвеждат специалистки, но мисля, че има още много какво да се направи по тези жизнено важни за хората с увреждания проблеми.

Сред присъствиците на семинара бяха и студенти с увреден слух по различни специалности в различни Висши учебни заведения. Почти всички споделиха впечатленията си от първите дни след прекачването на прага на университета, запознанствата с колегите, трудностите, които срещат. Бяха щастливи, че са студенти. Изказаха търъсто убеждението и вярата си, че ще се справят и ще преодолеят трудностите.

Гост на АРДУС беше французинът Елие Мартен, национален технически консултант по професионално образование и реализация

Участниците в семинара

Гостът от Франция Елие Мартен

на младежите с увреден слух в Националния съюз на асоциациите на родителите на деца с увреден слух. Той сподели как и къде във Франция младежите придобиват професионално образование и квалификация и каква е тяхната реализация.

След официалната част имаше и концертна програма, без сценарий, без предварителна подготовка, без репетиции. Водиха я Ваня и Радослав. Развълнувани се обрнаха към родителите:

Радослав Генев от Самоков, 20-годишен, студент първи курс в НХА, специалност "Графика".

- Вие, нашите майки и бащи, създадохте асоциацията заради нас - вашите деца.

След това обявиха "сцената е въша"! Танцуваха групата на Даниела Кунинска, малки момиченца и момченца рецитираха, пяха, танцуваха...

Накрая водещите, казаха със вълнение:

- Благодарим ви, скъпи родители, за тези 15 години. Благодарим на вас и на всички, които са с вас, за това, което правите за нас, за да сме здрави, щастливи и със самочувствие.

ПАЛИТРА

Изложбата в софийската галерия „Алтерего“

Яница РАДЕВА

Изключителното събитие се състоя само два дни преди Нукупден. В галерия „Алтерего“ бяха изложени картини и фотографии на деца с увреден слух. Организирана от асоциацията на родителите на деца с увреден слух (АРДУС), тази изложба отбележа 15-годишнината от създаването на благородната задруда. Тя беше и начин да се покаже на обществото, че у тези деца има творчески потенциал.

Изложбата наруши официалния тон на говорене за изкуството и го замени с непосредствено и топло общуване за нещата от живота, които картините и фотографиите на изложените автори наше въвхаха, било както снимка на цъфнали бадеми или стари къщи, било като градски аб-

стракции.

„Алтерого“ за втори път предостави възможност на неучуващите художници да срещнат своято изкуство с публиката. Повечето от тях са студенти и не присъстваха на откриването. Гостите не бяха много-бройни. Може би зимния сезон или пелената на вечерта ги беше възпрепятствала. Но присъствиците можаха на чаша вино да споделят впечатления и мнения на два езика - този, който всички владеем и този на жестомимиката.

В неголямата зала погледът ми се докосна до творбите на 9 малки. Най-младият от тях беше само на 8 годинки - Мария от София, чийто детски и свежи картини настроиваха семивата за приближаващите празници.

Интересни платна и фотографии, в които авторите бяха вло-

Рисунка на Ива Минчева от гр. Елена

жили себе си, таланта, който притежават и силния си дух, който се предава на всеки, разаледал такава красна изложба.

МНЕНИЕ

Антонина Анголова от гр. Елин Пелин

Вкрай на миналата година АРДУС проведе семинар за професионалната реализация на младежите с увреден слух.

Това е голям проблем за нас, младите, още повече, ако имаме професия.

Завършил зъботехника и след дълго лутане и търсение си намерих работа. Повече от година работя и съм щастлива. Късметлийка, казват приятелите ми, защото много от тях не могат да си намерят работа заради това, че са с увреден слух.

Моят шеф казва, че за него е без значение дали чуващ или не, важно е да имаш професионални качества и да даваш качествена продукция. Това другите работо-

гатели дали са си го помисляли? Първият месец, след като за-

мога ли да ги разбираам, когато ми говорят и т.н. Втория месец обаче всичките ми страхове изчезнаха. Колективът, в който съм и аз, е чудесен.

На младия човек с увреден слух в дневно време му е трудно, защото хората не са свикнали или не знаят, че нас, нечуващите, ни има, че ние сме сред тях и никой от нас не е виновен, че е загубил слуха си. Такава е била съдбата ни. Но това не пречи да се реализирате професионално, стига да бъдем разбрани от човека от другата страна.

АРДУС е чудесна организация и се радвам, че помага на младите хора.

Снимка Добрин ДОБРЕВ

СПЕЦИАЛНО ЗА БЮЛЕТИНА

Светла Иванова от Русе споделя

Майка съм на дете с увреден слух, казва се Йоана. Учи в ОУ "Васил Априлов" в Русе. В училището има сурдопедагогичен кабинет, в който съвместно работят слухово-речев рехабилитатор и двама ресурсни учители. Те подпомагат интердигрираното обучение на нашите деца и са в екип с други специалисти. Поддържат постоянна връзка с всички родители на деца със специални образователни потребности, с класните ръководители и с преподавателите. С висок професионализъм и всеотдайност създават атмосфера на доверие, уважение и обыч, която благоприятства социализацията и развитието на децата ни, съобразявайки се с индивидуалните им потребности и особености.

Ресурсните учители и сурдопедагогът провеждат индивидуална работа с децата извън клас и подпомагат преподавателите в часовете по различните учебни предмети. Те са добре приеми от отделни учители, но все още има педагоги, за които присъствието им в час се смятали за ненужно, или за инспектиране на тяхната работа.

Кабинетът за рехабилитация на слуха и говора е обзабеден според изискванията за създаване на подкрепяща среда. Но в мази насока може да се направи още много. В разговор с ресурсните учители, а и по мои наблюдения, кабинетът се нуждае от нов компютър, от шкафове, табла и гигантични материали, за да се създаде още по-приятна обстановка, която да допринася за постигане на по-добри резултати в обучението и бъдещата реализация на нашите деца.

ЗАПОЗНАЙТЕ СЕ!

Моден дизайнер или поетеса

Мария Николова е ученичка в XIII-и клас в Професионална гимназия по текстил и моден дизайн, специалност "Компютърно проектиране на текстилни площи из изделия".

От малка много обича да рисува модели на дрехи за нейните кукли, да проектира къщички за тях.

Сега рисува истински - модели на дрехи, но на компютър. Така съчетава цветовете, че да се получи най-подходящият за модел, който иска да създава - рокля, костюм и т.н.

Мария вече златочна подготвката си за кандидатстванските изпити, защото иска да продължи и да се усъвършенства в професията, която е избрала.

В малкото си свободно време е с приятелите си. С нетърпение чака ваканциите, особено лятните, за да отиде на море или планина.

Обича и да чете книги. Казва, че те наистина са "прозорец към света". Чрез тях е научила много неща, открила е нови, непознати допогава за нея думи, изрази и понятия.

Бел. ред.: Специално за 15-годишнината на АРДУС Мария спонтанно написа стихотворение, което предлагаме на читателите ни.

Спомени

Спомни си дните бързо отлетели,
спомни си за другарите си, за класа.

Те сродни пътища сега поели,
за тях спомни си в този час.

Помни приятелите си любими
и знай, че в техните души -
най-нежни и най-красиви съвета,
оставаш ти докрай незабравим

Не съжалявайте, че годините минават,
човек не може времето да спре.
Но най-хубавите спомени остават
остават и с тях щастлив живот по добре.

Пазете в себе си най-красивите,
веселите, забавните и хубавите спомени!
Не забравяйте това!

Не казваме "Сбогом"!
Никога няма да се разделим!
ОНОВО ще се срещнем!

Да! Старите приятели отново ще се срещнем.

Ще се видим!
Разбира се! Нали?!

ВЕСТИ ОТ СТРАНАТА

„От деца за деца“

Под това наименование е проектът, който СОУ за ДУС "Свети Иван Рилски" в Търговище започна да реализира. Финансиран е от МОН по Националната програма "Училището - територия на учениците", модул "Развитие на извънкласната и извънучилищната дейност".

Целта на проекта е рехабилитация и социализация на деца с уреден слух чрез езика на изкуството. Така ще се подпомогне речевата им активност, ще се формират конкретни социални умения и поведение, ще се развие мисленето и въображението им и ще се повиши самочувствието им.

След като популаризира идеята сред учениците от СОУ за ДУС "Свети Иван Рилски" беше направен подбор измежду всички деца, желаещи да се включат в проекта. Сформира се училищна театralна трупа от 30 деца с уреден слух, които под ръководството на актрисата Грема Неделчева от Драматичния театър в Търговище, се обучават в актьорско майсторство. Провеждат се репетиции за облагяването на сценичното пространство, развитие на пластиката, визуалната жестова комуникация, на музикалните и танцови заложби. Ролите са разпределени и се работи на групи върху отделните елементи от спектакъла - фолклорен етюд, етюд на ултрабионометра светодлина, театър на сенките, етюд с кукли, танци и др.

Сценарист и режисьор на спектакъла "От деца за деца" е Грема Неделчева, а проектът, изработването на куклите и декора са дело на сценографа Емил Панайотов също от Драматичния театър.

За да се превърне в подходящо място за представянето на постановката, актовата зала в училището е оборудвана с апаратура - акустична система за озвучаване, система за художествено осветление, а учениците ни от професионалната паралелка "Оператор" в производството на облекло-ушка забесите за театралната зала. Предстои ушиването на костюмите и слобождането на спектакъла "От деца за деца".

През май е премиерата, а до тогава - усилени репетиции.

Росица ШАЙКОВА,
слухово-речев рехабилитатор в
СОУ за ДУС "Св. Иван Рилски", Търговище

АРДУС

Отговорен редактор
Мария Михайлова
Дизайн
Борис Зл. Павлов™
& **Мейкър Армс**
Печат **Mayus print**